

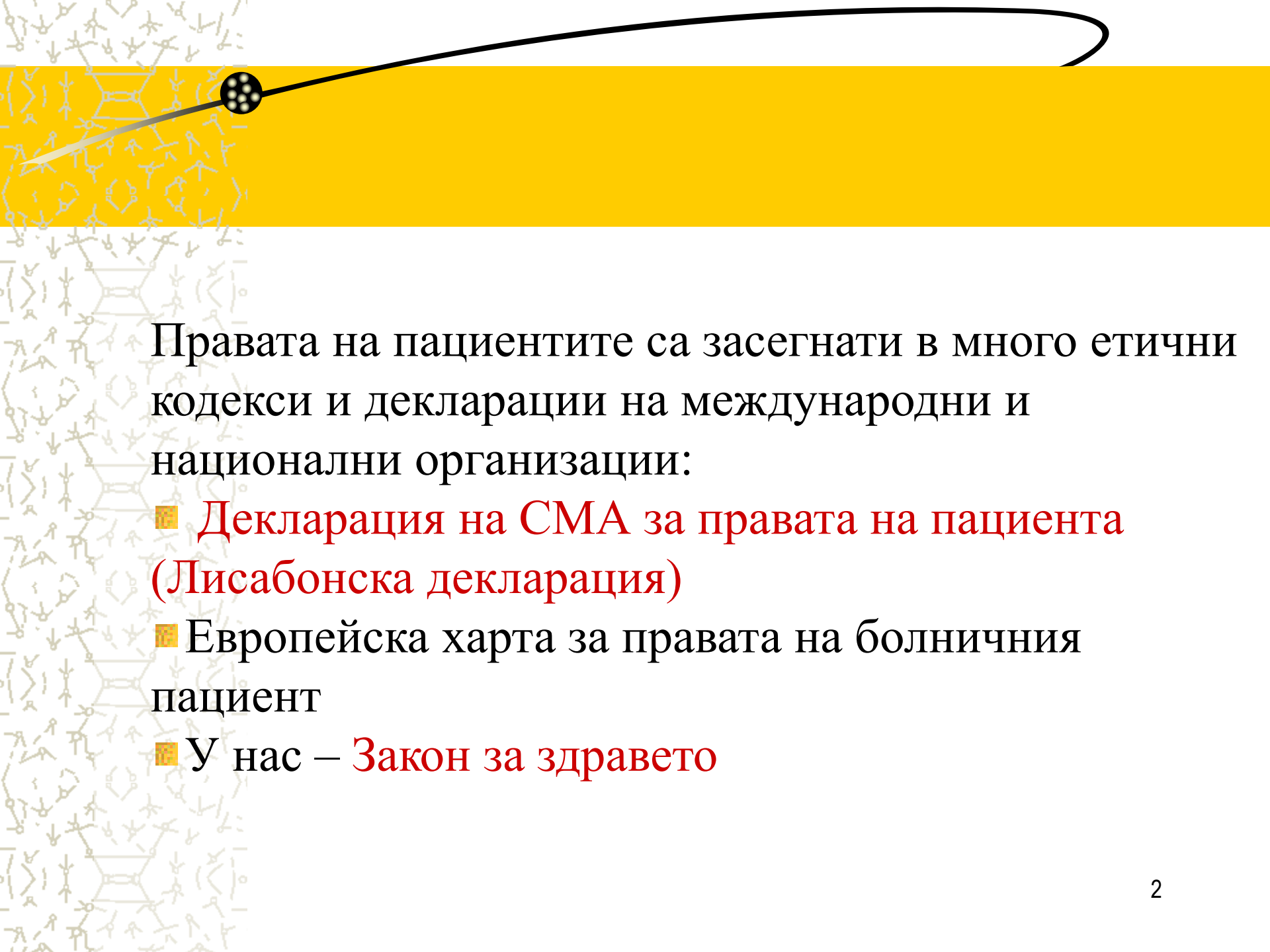

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ-ПЛОВДИВ
ФАКУЛТЕТ ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ
КАТЕДРА „ОБЩЕСТВЕНОЗДРАВНИ НАУКИ“

Лекция №3

Права на пациента

Проф. д-р Силвия Янкуловска, дмн

Правата на пациентите са засегнати в много етични кодекси и декларации на международни и национални организации:

- Декларация на СМА за правата на пациента (Лисабонска декларация)
- Европейска харта за правата на болничния пациент
- У нас – Закон за здравето

ЛИСАБОНСКА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ПРАВАТА НА ПАЦИЕНТА (1981, допълн. 1995 и 2005, 2015 г.)

Регламентира 11 основни права на пациента:

- 1. Право на медицинска помощ от добро качество**
- 2. Право на свободен избор**
- 3. Право на самоопределение**
- 4. Право на пациента в безсъзнание –
упълномощен законен представител**

ЛИСАБОНСКА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ПРАВТА НА ПАЦИЕНТА (1981, допълн. 1995 и 2005)

Регламентира 11 основни права на пациента:

- 5. Право на непълнолетен или некомпетентен според закона пациент** – упълномощен законен представител
- 6. Процедури, извършвани против желанието на пациента** – само в изключителни случаи, разрешени от закона и съобразени с принципите на медицинската етика

ЛИСАБОНСКА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ПРАВАТА НА ПАЦИЕНТА (1981, допълн. 1995 и 2005)

Регламентира 11 основни права на пациента:

- 7. *Право на информация***
- 8. *Право на конфиденциалност***
- 9. *Право на здравно обучение***
- 10. *Право на лично достойнство***
- 11. *Право на религиозна помощ***

ЗАКОН ЗА ЗДРАВЕТО

ГЛАВА ТРЕТА МЕДИЦИНСКО ОБСЛУЖВАНЕ

РАЗДЕЛ II ПРАВА И ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА ПАЦИЕНТА

Чл. 86. (1) Като пациент всеки има право на:

1. зачитане на гражданските, политическите, икономическите, социалните, културните и религиозните му права;
2. грижи от общността, в която живее;
3. **достъпна и качествена здравна помощ;**
4. **повече от едно медицинско становище** относно диагнозата, лечението и прогнозата на заболяването;

Чл. 86. (1) Като пациент всеки има право на:

5. **защита на данните**, отнасящи се до неговото здравословно състояние;
6. възнаграждение за работата, която извършва, еднакво с това, което получава, ако не е болен;
7. запознаване на достъпен език с неговите права и задължения;
8. **ясна и достъпна информация** за здравословното му състояние и методите за евентуалното му лечение.

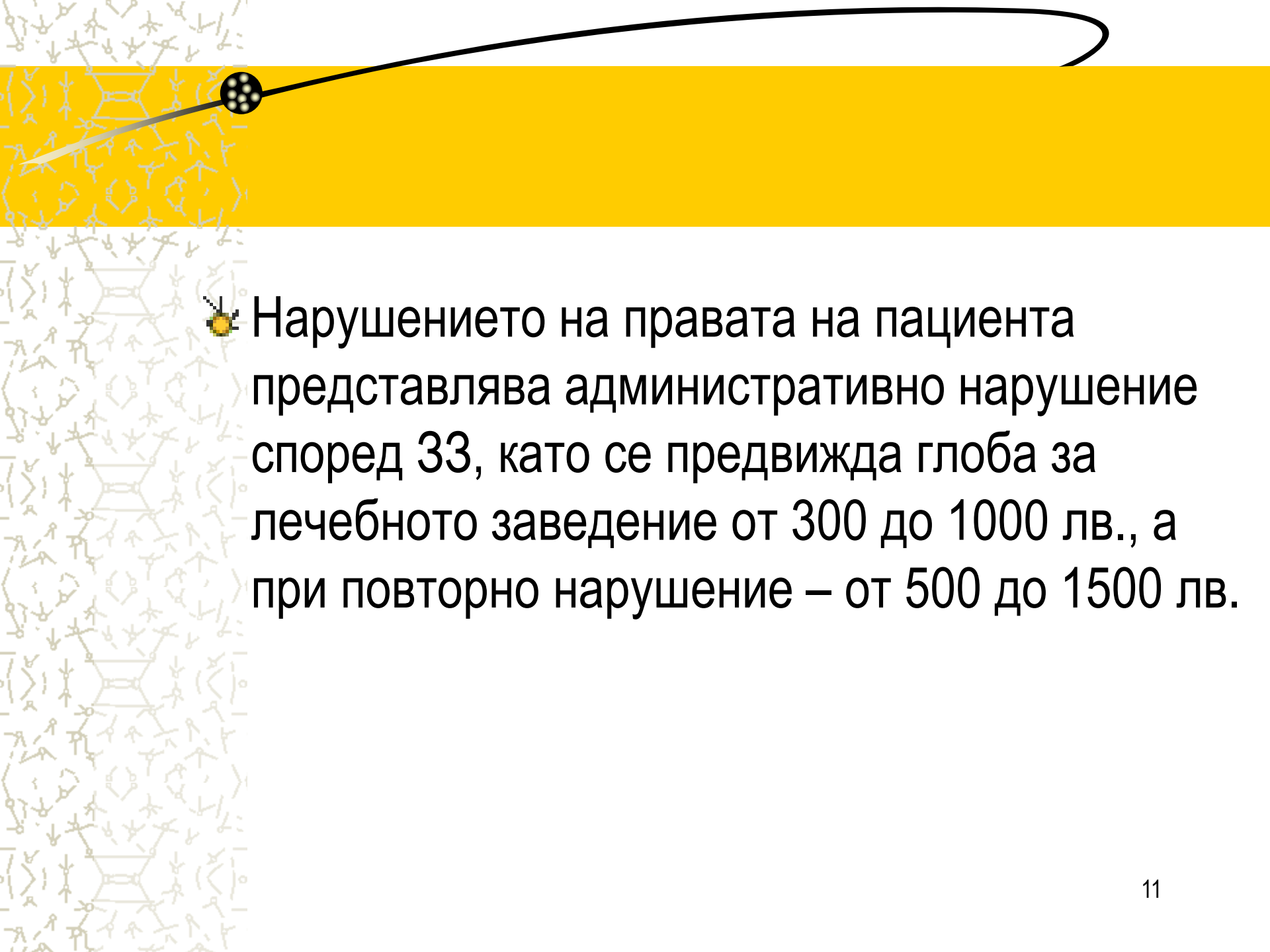
(2) При хоспитализация пациентът има право:

1. да бъде посещаван от личния си лекар и от специалиста, издал направлението за хоспитализация;
2. да приема или да отказва посетители;
3. да ползва услугите на психотерапевт, юрист и свещенослужител;

(2) При хоспитализация пациентът има право:

4. **на образование** и достъп до занимания, отговарящи на неговите социални, религиозни и културни потребности;

5. да получи **информация** за цената на всяка една медицинска услуга, манипулация, лечение и лекарствените препарати в доболничната и болничната помощ.

-
- Нарушението на правата на пациента представлява административно нарушение според ЗЗ, като се предвижда глоба за лечебното заведение от 300 до 1000 лв., а при повторно нарушение – от 500 до 1500 лв.

Информирано съгласие

Информираното съгласие е израз на зачитане на ***принципа на уважение на автономността на пациента и представлява*** процес на последователно информиране на пациента от лекаря (*според своята компетентност информация могат да предоставят и медицинските сестри и акушерките*) и последващо получаване на *неговото решение* за предстоящо клинично действие.

Основните стъпки при получаване на информирано съгласие са:

- 1. Предоставяне на необходимата информация.**
- 2. Разбиране на предоставената информация.**
- 3. Осъзнаване на информацията.**
- 4. Придобиване на “компетентност” у пациента (пречупване на информацията през собствената ценностна система).**
- 5. Даване на съгласие/отказ.**
- 6. Евентуално оттегляне на съгласието.**

Българското законодателство изисква **изрично съгласие в писмен вид** от пациента в определените от **Закона за здравето** конкретни случаи:

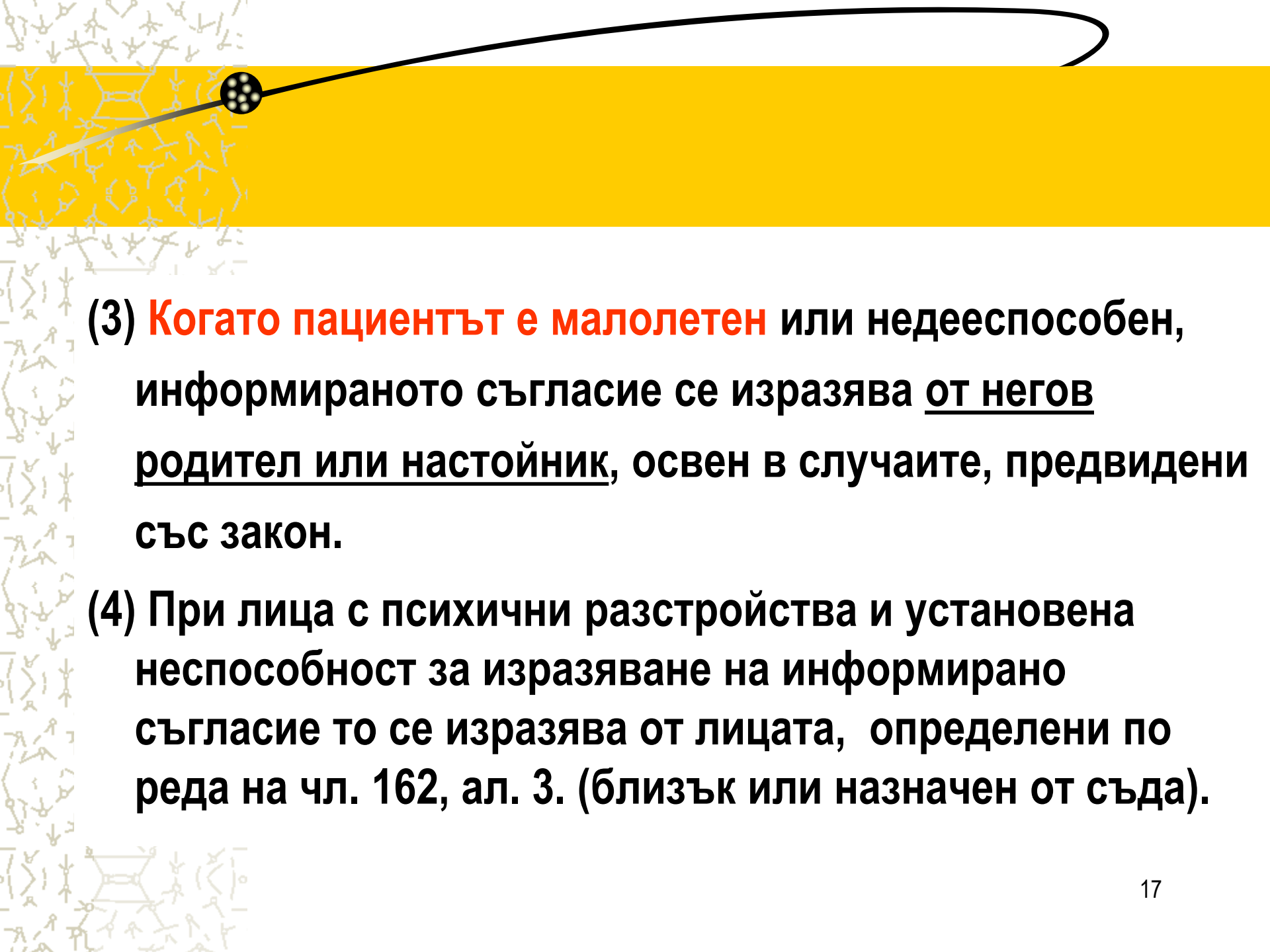
1. При прилагане на методи за диагностика и лечение, които водят до **временна промяна на съзнанието** и при прилагане на методи, които не са намерили всеобщо приложение.
2. При извършване на хирургични операции и “сложни диагностични методи”.
3. За присаждане на орган (съгласие на реципиента).
4. За донорство на органи (съгласие от донора).

Закон за здравето

Чл. 87. (1) Медицинските дейности се осъществяват след изразено информирано съгласие от пациента.

(2) **Когато пациентът е непълнолетен** за извършване на медицински дейности е необходимо освен неговото информирано съгласие и съгласието на негов родител или попечител.

(3) Когато пациентът е малолетен или недееспособен, информираното съгласие се изразява от негов родител или настойник, освен в случаите, предвидени със закон.

(4) При лица с психични разстройства и установена неспособност за изразяване на информирано съгласие то се изразява от лицата, определени по реда на чл. 162, ал. 3. (близък или назначен от съда).

КАКВА ИНФОРМАЦИЯ

Чл. 88. - Необходимата информация; обема и формата ѝ

Чл. 89. (1) При хирургични интервенции, обща анестезия, инвазивни и други диагностични и терапевтични методи, които водят до повишен риск за живота и здравето на пациента или до временна промяна в съзнанието му, информацията и информираното съгласие се предоставят в **писмена форма.**

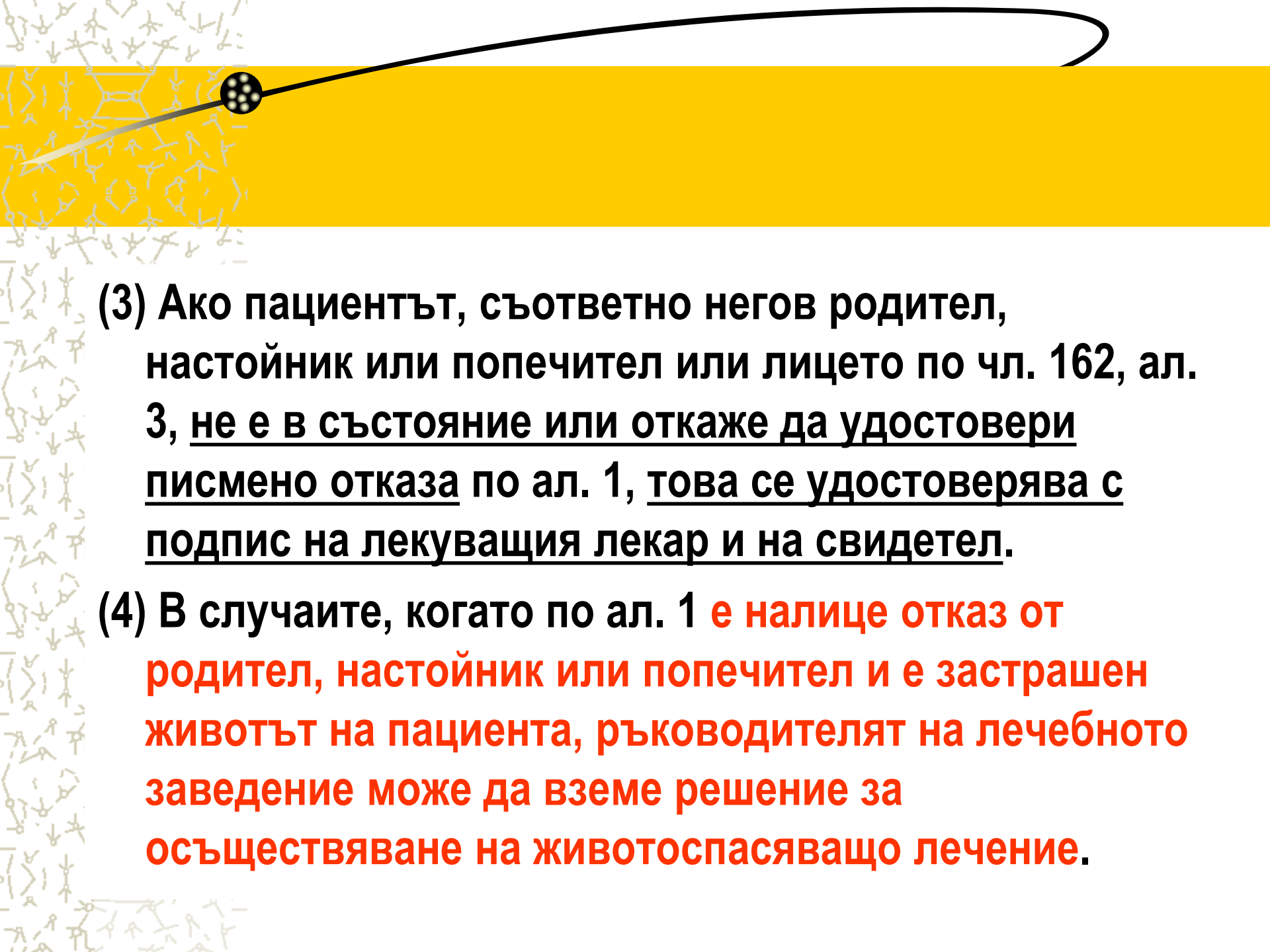
БЕЗ СЪГЛАСИЕ

(2) Дейности в полза на здравето на пациента могат да бъдат извършвани без писмено информирано съгласие само когато **непосредствено е застрашен животът на пациента** **И** физическото или психичното му състояние не позволяват изразяване на информирано съгласие **И** е невъзможно да се получи своевременно информирано съгласие от родител, настойник или попечител или от лицето по чл. 162, ал. 3 в случаи, когато законът го изисква.

ОТКАЗ

Чл. 90. (1) Пациентът, съответно негов родител, настойник или попечител или лицето по чл. 162, ал.3, може да откаже по всяко време предложената медицинска помощ или продължаването на започнатата медицинска дейност.

(2) Отказът по ал. 1 се удостоверява в медицинската документация с подписи на лицето.

(3) Ако пациентът, съответно негов родител, настойник или попечител или лицето по чл. 162, ал. 3, не е в състояние или откаже да удостовери писмено отказа по ал. 1, това се удостоверява с подпис на лекуващия лекар и на свидетел.

(4) В случаите, когато по ал. 1 е налице отказ от родител, настойник или попечител и е застрашен животът на пациента, ръководителят на лечебното заведение може да вземе решение за осъществяване на животоспасяващо лечение.

Кога медицинските действия са правомерни без съгласие?

- Когато е невъзможно то да се получи своевременно, а *живота на болния е в опасност.*
- При лица с определени заболявания или състояния (*принудително лечение*).
- При определяне психическото и физическото състояние по *нареждане на органите на правораздаването.*
- При *военнослужещи* и работници в някои *видове производства* (хранителна промишленост) или определени служби (детски ясли, болници) задължителни прегледи.
- *Разширяване на операция без допълнително информирано съгласие* – когато е свързано с основния повод на операцията.

Условия (Критерии) за валидност на информираното съгласие:

- 1. Компетентност** на пациента за волеизявление.
- 2. Предоставяне на *информация*** необходима за неговото съгласие.
- 3. Доброволност** на съгласието.

Правила при осигуряване на информирано съгласие:

- По *начин*, несъздаващ риск от влошаване на състоянието на пациента.
- Допълнителна *емоционална подкрепа*.
- *Лекарят* отговоря за информирането на пациента, но медицинските сестри и акушерките могат да се включват според компетентността им.
- Трябва *да се уважава избора* на пациента във всеки момент на терапевтичния контакт.
- Пациентът трябва да има възможност *свободно да задава въпроси*.
- Информацията трябва да е съобразена с *индивидуалните потребности* и ниво на интелигентност на конкретния пациент.
- Трябва да се уверим, че информацията е *правилно разбрана*.

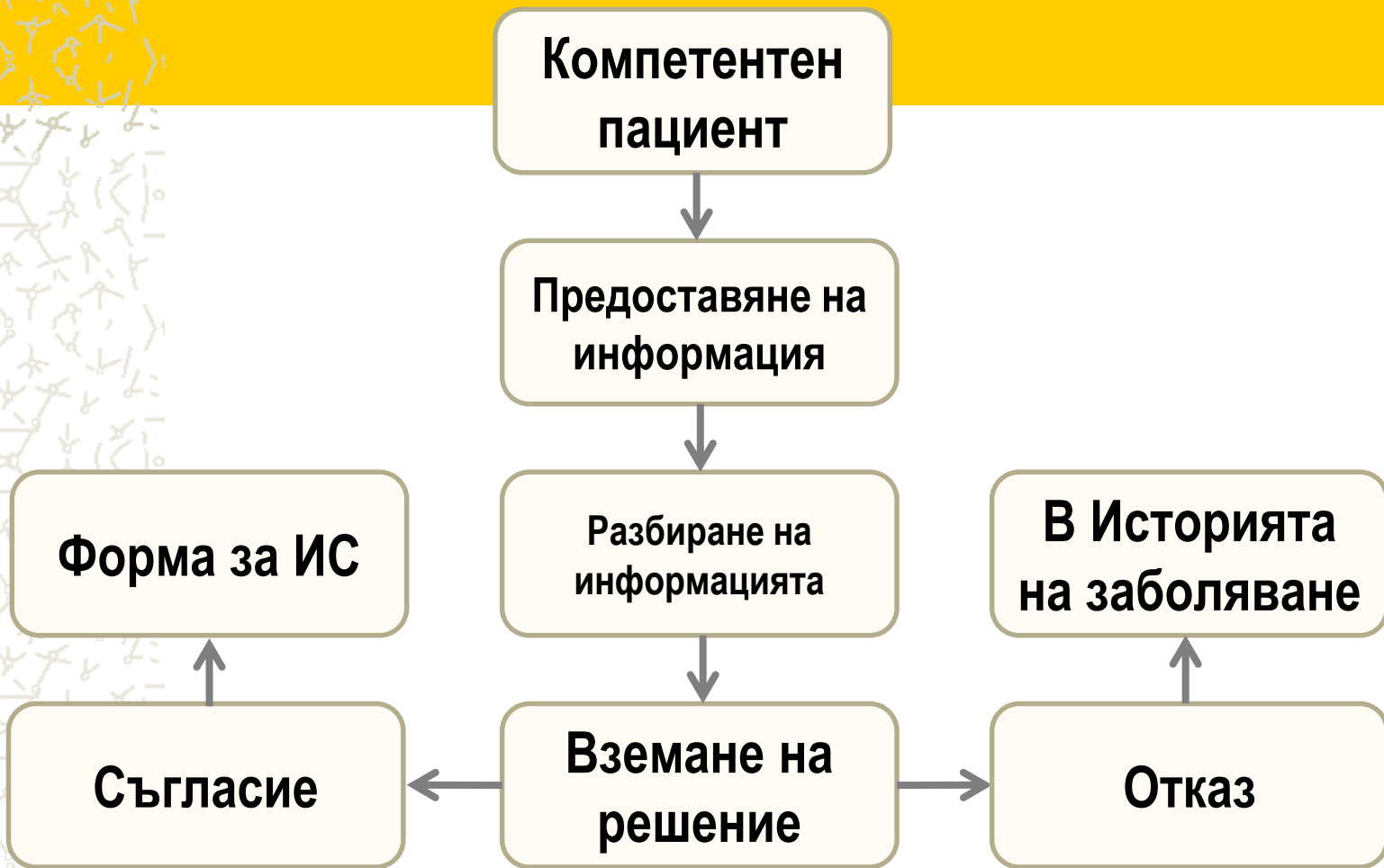
Видове съгласие

- ***Общо (подразбиращо се) съгласие*** за диагностика и лечение: дава право да се извършват някои рутинни изследвания и манипулации без изрично съгласие на пациента.
- ***Специално съгласие*** - при медицински действия, свързани с опасност или неприятни физически, емоционални и психически усещания. То трябва да бъде изразено писмено.

Административна отговорност

- Съгласно ЗЗ длъжностно лице, което не информира пациента относно диагнозата, прилаганото лечение и т.н., се наказва с глоба от 300 до 1000 лв, а при извършване на медицинска дейност без съгласието на пациента или в нарушение с изискванията за получаване на съгласие се наказва с глоба от 500 до 1500 лв. При повторно нарушение е възможно лишаване от правото да се упражнява професията за срок от 6 месеца до една година.

ИНФОРМИРАНО СЪГЛАСИЕ ПРОЦЕС

ИНФОРМИРАНО СЪГЛАСИЕ ПРОЦЕС

НЕКОМПЕТЕНТЕН ПО ЗАКОН ПАЦИЕНТ

До 14 г.

**1 Законен
представител***

14 – 18 г.

**Пациент +
1 законен
представител
/Попечителско
съдействие/**

**Сключването на брак на непълнолетен води до
придобиване на пълна дееспособност
(чл.130,ал.5 СК)**

ИНФОРМИРАНО СЪГЛАСИЕ ОСОБЕНОСТИ

- Не е необходимо включване на родител при лица над 16 години (чл.87,ал.3) в случаите на:
  - здравна консултация
  - профилактичен преглед и изследване
- При противоречие между непълнолетното лице и попечителя > липсва съгласие за лечение
- Съгласие и от двамата родители е необходимо при експериментално лечение и при трансплантация!